

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

Cora van Nieuwenhuizen,
minister van IenW

Leerpunten droogte 2018
Michèle Blom, RWS

Konings spelen 2019
Koning onthult
watertappunt

 Vewin

22ste jaargang, nummer 2
mei 2019

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Arjen Frentz, frentz@vewin.nl

REDACTIE

Arjen Frentz, Hans de Groene,
Amarins Komduur,
Patricia van der Linden,
Philip Reedijk
redactiewaterspiegel@vewin.nl

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN

ILLUSTRATIES

Van Beek Images, Maas
Communicatie/Tom Pilzecker,
Bibi Veth, Vewin, Shutterstock,
Hollandse Hoogte, Bibi Veth,Vitens,
Fotostudio 7, Angeliek de Jong,
Monique van Kootwijk, Bianca de
Keizer

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 90611, 2509 LP Den Haag. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie: redactiewaterspiegel@vewin.nl.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maaisproducten en aardappelzetmeel.

Inhoud

Europese Commissie presenteert medicijnrestenstrategie	4
Column Marc van den Tweel	5
Minister van IenW: 'Bescherming van de bronnen van ons drinkwater'	6
Koning onthult watertappunt	10
SodM: 'De geothermie-sector moet volwassen worden'	14
Lessen van de zomer van 2018	18
Ook in de klas: kraanwater, duurzaam en gezond	30
Het Vewin Jaarverslag 2018 is uit!	32
Nieuwe editie Handboek Omgevingswet	32
Waterbeeld: Waterbedrijf Groningen	33
Belangrijke rol voor provincies bij drinkwatervoorziening	34
Het Waterpaspoort van Chris Stoffer	38
Bestuursvereenkomst nitraat	40

6

Bescherming van de bronnen van ons drinkwater

De minister van Infrastructuur en Waterstaat, Cora van Nieuwenhuizen, heeft op watergebied de nodige uitdagende dossiers: de Kaderrichtlijn Water, bescherming van de bronnen, en het klimaatbestendig maken van het Nederlandse watersysteem, om er een paar te noemen. Hoe pakt zij dat aan?

10

Koning onthult watertappunt

Op 12 april onthulde Koning Willem-Alexander in het kader van de jaarlijkse Koningsspelen op basisschool De Arke (Lemmer) een speciaal oranje watertappunt. Met deze onthulling verrichtte hij de officiële openingshandeling van de spelen, die dit jaar als thema hadden: 'water drinken'. De drinkwaterbedrijven werkten op verschillende manieren samen met de Koningsspelen.

18

Lessen van de zomer van 2018

De lange droge periode in 2018 heeft op verschillende gebieden voor problemen gezorgd. Naar verwachting gaan we zulke omstandigheden in Nederland – als gevolg van de klimaatverandering – nog veel vaker meemaken. Waterspiegel vroeg aan vertegenwoordigers van stakeholders uit de 'droogte-kolom' wat zij hebben geleerd van de extreem droge zomer van 2018 en wat zij anders gaan doen.

Europese Commissie presenteert lang verwachte medicijnrestenstrategie

In Nederland werken de ketenpartners samen om medicijnresten in het oppervlakte- en grondwater terug te dringen. Deze inspanning is belangrijk voor de drinkwaterproductie. Omdat de aanvoer van rivieren uit andere landen de kwaliteit van de Nederlandse wateren beïnvloedt, is actie op Europees niveau van groot belang.

Annie Schreijer-Pierik (CDA) heeft als Europarlementariër de Europese Commissie meerdere malen gemaand om de Europese medicijnrestenstrategie – een aanzet tot Europese acties – te presenteren.

Hoe is dat verlopen en hoe ziet de toekomst eruit?

Schreijer-Pierik: 'Vanaf het begin van mijn mandaat in het Europees Parlement in 2014 ben ik betrokken bij de waterdossiers en actief op het dossier medicijnresten in water en het milieu. Er waren al langer signalen dat de Europese Commissie draalde met het publiceren van de strategische aanpak zoals afgesproken in de EU-richtlijn Prioritaire Stoffen. In samenwerking met de Europese alliantie voor volksgezondheid en met onder andere de waterschappen en de waterbedrijven uit Europa heb ik vervolgens in het parlement conferenties belegd om de aandacht op dit thema te blijven vestigen.'

Parlementaire vragen

'Maar de publicatie van de medicijnrestenstrategie bleef nog steeds uit. Als CDA-Europarlementariër ben ik lid van de grootste fractie van het Europees Parlement: de EVP-fractie. In die hoedanigheid heb ik daarom vervolgens herhaaldelijk parlementaire vragen gesteld aan de Eurocommissaris om de politieke druk op te voeren en de strategische aanpak – waarvan een concept al circuleerde – gepubliceerd te krijgen. Dat is ons uiteindelijk begin maart 2019 gelukt!'

Wat zijn belangrijke punten in de strategie?

'De Europese strategische aanpak richt zich terecht op de bedreiging van antibiotica-resistentie en resistente bacteriën in het water. De aanpak constateert niet alleen problemen, ze reikt ook oplossingen en verbetervoorstellen aan. Er wordt terecht op gewezen dat er nog veel kennislacunes zijn en verder onderzoek nodig

is, maar ook dat preventie van het ontstaan en wegspoelen van medicijnafval van belang is.'

'De gevraagde aandacht voor de milieugevolgen van medicijnresten bij de productie van humane medicijnen vind ik een sterk punt, maar bovenal is belangrijk dat hiermee bewustzijn over het probleem bij de consument en burger wordt gecreëerd. Daarin zie ik het belangrijkste punt van de strategie: medicijnresten in water en het milieu zijn een probleem dat aangepakt moet worden. Overheden, farmaceuten, apothekers, ziekenhuizen en experts in Nederland lopen met hun integrale ketenaanpak voorop: de strategie is te beschouwen als een Europees compliment aan hen als voorlopers.'

Welke vervolgstappen zijn van belang om daadwerkelijk tot verankering van een Europese aanpak te komen?

'Deze aanpak is uiteindelijk slechts een strategie, geen bindende richtlijn of verordening. Met wetgeving kun je actie wettelijk afdwingen, met een strategie niet. Zo heb ik in de stemming over de herziening van de Drinkwaterrichtlijn met een meerderheid van het parlement succesvol de harmonisering van de wetgeving voor drinkwatercontactmaterialen geëist. Op Europees niveau wordt op dit moment de Kaderrichtlijn Water geëvalueerd. Een verbinding van het kernbegrip 'goede ecologische toestand' in de KRW en van andere waterwetgeving met de medicijnrestenstrategie is de komende tijd van belang.'

'Tot slot vind ik het belangrijk dat kennisinstellingen op het gebied van de aanpak van medicijnresten in het milieu kunnen putten uit het verhoogde budget van de Horizon Europa-onderzoeks- en innovatiefondsen. De twee jaar na de Europese verkiezingen van 23 mei worden echte 'waterjaren', met de evaluatie en de mogelijke herziening van waterwetgeving. Zo is de publieksconsultatie over de Europese richtlijn voor stedelijke afvalwaterbehandeling afgelopen jaar doorgevoerd. Ik hoop me met het vertrouwen van de kiezer op dit gebied ook de komende jaren weer te mogen inzetten voor de waterkwaliteit op deze belangrijke wetgevingsdossiers.'

In elke Waterspiegel vragen wij een columnist zijn of haar visie te geven op een actueel thema. Deze keer is dat Marc van den Tweel.

Natuur en water: bondgenoten én lotgenoten...

Natuur en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het merendeel van onze natuurgebieden is afhankelijk van grond- of oppervlaktewater. Van de beschikbaarheid daarvan én van de kwaliteit. En in de overige natuurgebieden – die afhankelijk zijn van hemelwater – zijn de hydrologische uitdagingen zo mogelijk nog complexer. Denk bijvoorbeeld aan hoogveengebieden, waar vrijwel altijd met dammen, dijken en compartimenten gewerkt wordt om voldoende water vast te houden en verdroging tegen te gaan.

Hoe groot dat belang is, bleek tijdens de zomerdroogte van vorig jaar. Veel natuurgebieden zuchtten onder het extreme neerslagtekort. Tal van ecosystemen vertoonden droogteschade. Van enkele natuurgebieden, waaronder de eerdergenoemde hoogvenen, is het de vraag of ze daar volledig van zullen herstellen. Dat is zorgwekkend, want nu – in april 2019 – is er alweer (of beter: nog steeds) een fors neerslagtekort. Een nieuw droogtejaar lijkt onafwendbaar...

Ecosystemen waar (langdurige) droogte tot onherstelbare ecologische schade leidt, staan relatief hoog in de zogeheten 'verdringingsreeks': bij de verdeling van het schaarser wordende zoetwater weegt het belang van deze natuurtypen zwaar mee. Uiteraard zijn we verheugd dat dit belang algemeen erkend wordt. En we zagen vorig jaar dat waterschappen daar terdege naar handelden. Daarvoor verdienen ze een pluim. Het confronteerde ons wel met een ander probleem. In verschillende gebieden bleek de inlaat van gebiedsvreemd water een kwestie van 'kiezen tussen twee kwaden': het water had (te) hoge concentraties aan nutriënten en bestrijdingsmiddelen.

Het illustreert dat natuur en water bondgenoten zijn. Niet voor niets zijn de meeste drinkwateronttrekkingen gesitueerd in – of onder – natuurgebieden. Een natuurfunctie blijkt de beste garantie voor schoon en gezond grondwater.

Natuur en water zijn niet alleen bondgenoten, maar ook lotgenoten. Vrijwel altijd blijkt de lobby voor schoon water en de lobby voor gezonde natuur hand in hand te gaan. Om daar één voorbeeld van te geven: Natuurmonumenten wijst de Tweede Kamer regelmatig op de effecten van een overdaad aan pesticiden voor de natuur. En Vewin wijst de Tweede Kamer erop dat grondwateronttrekkingen in agrarisch gebied kwetsbaar zijn en vaker gesloten moeten worden, vanwege te hoge concentraties aan pesticiden.

Het is goed dat partijen in de waterketen én natuurorganisaties elkaar in dit belang versterken. Want de kwaliteit van ons water staat onder druk. Weliswaar is die kwaliteit de voorbije decennia fors verbeterd, maar die verbetering is de laatste jaren gestagneerd en in verschillende regio's is sinds enkele jaren weer sprake van verslechtering van de waterkwaliteit. De aanpak van diffuse bronnen is weliswaar complex, maar hard nodig. Dat geldt niet alleen voor nutriënten en pesticiden, maar ook voor medicijnresten en nieuwe chemische stoffen die in onze leefomgeving terechtkomen.

Ik juich onze samenwerking daarom van harte toe, en hoop dat we in de toekomst nog vaker samen op zullen trekken. Samen voor een emissieloze kringlooplandbouw. Samen voor het opschalen van de 'vierde trap' aan de rioolzuivering in gebieden waar dat relevant is. En samen voor een groter consumenten- en burgerbewustzijn.

Want ook dat laatste is hard nodig. Persoonlijk wist ik niet wat ik hoorde toen iemand me vorig jaar vertelde dat het water dat bij Lobith ons land binnenstroomt schoner is dan het water dat wij bij Maassluis weer uitslaan op de Noordzee...

Marc van den Tweel,
algemeen directeur van Natuurmonumenten

Cora van Nieuwenhuizen, minister van Infrastructuur en Waterstaat:

‘Bescherming van de bronnen van ons drinkwater staat voorop in het beleid’

Er liggen op watergebied de nodige uitdagingen op het bordje van de minister van Infrastructuur en Waterstaat, Cora van Nieuwenhuizen. De doelen van de Kaderrichtlijn Water, het beschermen van de bronnen voor de productie van drinkwater, het zorgen voor voldoende kwaliteit en kwantiteit van zoet water en ‘en passant’ het Nederlandse watersysteem klimaatbestendig maken, om er een paar te noemen. Hoe pakt zij dat aan?

De hoge ramen in haar werkkamer op de elfde verdieping van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat geven Cora van Nieuwenhuizen een breed uitzicht op vrijwel elk aspect van haar werkgebied. Meteen links het spoor bij station Den Haag Centraal, iets verder weg de rijkswegen A12, A13 en A4, en helemaal in de verte, als je goed kijkt, de havens van Rotterdam.

De drinkwatersector is in die fysieke omgeving altijd wat minder zichtbaar, maar daardoor niet minder 'top of mind'. Integendeel, aldus de minister: 'Drinkwater is een eerste levensbehoefte en de openbare drinkwatervoorziening is een groot nationaal belang. Ik ben er als eindverantwoordelijke voor het gehele watersysteem gerust op dat de drinkwatersector zijn taken serieus en naar behoren uitvoert. Bij drinkwater draait het om twee belangrijke zaken: het moet schoon en betrouwbaar zijn, en we moeten er voldoende van hebben. Ik zie dat de drinkwaterbedrijven als toegewijde, gedreven professionals met een resultaatgerichte mentaliteit, hun zaken goed voor elkaar hebben.'

'De kwaliteit van ons drinkwater staat wereldwijd aan de top en ook de infrastructuur en de managementsystemen zijn zodanig georganiseerd dat er nauwelijks storingen of onderbrekingen in de drinkwaterlevering optreden. Het gebeurt maar heel zelden dat ik in de Tweede Kamer iets moet melden over ons drinkwatersysteem; meestal gaat het dan om incidenten zoals lozingen van chemische stoffen door derden.'

'VOLDOENDE SCHOON DRINKWATER VOOR NU EN LATER'

Wat zijn voor u de belangrijkste beleidsuitgangspunten voor de beschikbaarheid van voldoende en kwalitatief goede bronnen voor drinkwater?

'Zoals ik al zei, draait drinkwater voor mij om kwaliteit en kwantiteit. Bescherming van de bronnen van ons drinkwater – het oppervlaktewater en het grondwater – staat voorop in het beleid. Steeds vaker zien we dat kwaliteit en kwantiteit twee zijden zijn van dezelfde medaille en daar houden we in de beleidsvorming dan ook steeds meer rekening mee.'

'Van oudsher ligt in Nederland de nadruk op waterveiligheid: overtollig water zijn wij het liefst zo snel mogelijk kwijt, weg, naar zee. De afgelopen jaren is het idee dat je zuinig moet zijn op zoet water en dat de kwaliteit goed moet worden gewaarborgd, steviger geworteld in het denken over een integraal watersysteem. Daarbij is volgens mij ook het besef essentieel dat je dit niet in je eentje kunt.

Zuiveringsstation Rodenhuis in Bergambacht van drinkwaterbedrijf Oasen.

We hebben te maken met brede en vaak diffuse problematiek, zoals medicijnresten en de stoffen die vanuit de industrie en de landbouw in het milieu terecht komen. Er is dus ook voor alle partners in de waterketen een rol bij het verder verbeteren van ons watersysteem en het oplossen van de knelpunten.'

Bestuursakkoord Water

'Daarom hebben we ook een Bestuursakkoord Water, waarin alle betrokken partijen vertegenwoordigd zijn. Hier worden afspraken gemaakt over kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van onze waterhuishouding. Eén van de uitgangspunten daarbij is dat de drinkwaterbedrijven kunnen beschikken over voldoende en zo schoon mogelijke bronnen voor de productie van drinkwater. Hoe minder ongewenste stoffen er aan de voorkant het systeem inkomen, des te minder zuiveringsinspanning hoeven de drinkwaterbedrijven te leveren om schoon en betrouwbaar drinkwater te produceren. Dat is ook één van de KRW-doelen die wij nastreven: de kwaliteit van het oppervlakte- en het grondwater moet zodanig zijn dat er met zo min mogelijk zuivering drinkwater van gemaakt kan worden. Dus geldt wat mij betreft nog steeds: 'Wat er niet in zit, hoeft je er ook niet uit te halen.'

Nederland voldoet nog lang niet aan de eisen die de Kaderrichtlijn Water stelt; wat zijn uw ambities op dat gebied?

'Nederland doet het niet slecht, maar het is duidelijk dat we op het gebied van de doeleinden van de KRW nog een weg te gaan hebben. Mede daarom heb ik eind vorig jaar de Versnellingsstafels geïnitieerd: er moet nog het nodige gebeuren en het ging mij gewoon niet snel genoeg. Ik krijg in de volgende Stuurgroep Water een eerste voortgangsrapportage over deze tafels en ik ben erg benieuwd wat men al heeft bereikt. Mijn ambitie is om de KRW-doelen binnen de afgesproken periode tot 2027 te halen. Ik zie veel enthousiasme en inzet, maar het zal heel lastig zijn om dit te gaan halen. Een garantie kan ik niet geven, maar we gaan met z'n allen echt ons uiterste best doen.'

KRW-doelen halen

'Wat Nederland wel dwarszit bij het bereiken van de KRW-doelen, is het Europese principe van 'one out, all out': als een waterlichaam op één stofje slecht scoort, is de eindscore voor dat hele lichaam negatief. Doordat Nederland de monitoring goed op orde heeft en wij veel meer parameters hanteren dan andere landen, kunnen wij op meer punten worden aangesproken dan anderen. Daardoor hebben onze waterlichamen een grotere kans op het eindoordeel 'Voldoet niet aan de goede toestand'. Deze relativering neemt niet weg dat we doorgaan op de ingezette weg en aan alle eisen willen voldoen. Via trajecten zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de Ketenaanpak Medicijnresten uit Water proberen we alle betrokken partijen op te lijnen en hun bijdrage te laten leveren.'

'DRINKWATERSECTOR HEEFT
ZAKEN GOED OP ORDE'

U gaat een nieuwe Beleidsnota Drinkwater schrijven; wat is voor u het belangrijkste doel van die nota?

Van Nieuwenhuizen: 'Vanuit de Drinkwaterwet is een periodieke herijking van het beleid verplicht. Het gaat dan vooral om de toetsing om te zien of het bestaande beleid nog steeds voldoende en adequaat is om de doelen in de wet te halen. Daarin nemen we uiteraard alle actuele ontwikkelingen mee, zoals de problematiek van de opkomende stoffen en de lessons learned van de droogte in 2018. Ook de laatste technologische ontwikkelingen nemen we daarin mee.'

Woordje 'voldoende' toevoegen

'Nieuw wordt wat mij betreft wel dat we de ondertitel van de Beleidsnota Drinkwater – Schoon drinkwater voor nu en later – iets aanpassen: het woordje 'voldoende' mag er van mij wel bij. Vroeger ging iedereen ervan uit dat we in de Nederlandse delta altijd voldoende water hebben, maar de zomer van 2018 heeft wel aangevoeld dat dat geen vanzelfsprekendheid meer is. Dat betekent niet alleen dat we zuinig moeten zijn op wat we hebben, maar dat we ook andere maatregelen moeten nemen, bijvoorbeeld door meer hergebruik en het langer vasthouden van water in de bodem of in het oppervlaktewater.'

‘DE AMBITIE IS OM DE KRW-DOELEN OP TIJD TE HALEN’

De droge zomer van 2018 lijkt een keerpunt te worden in de manier waarop wij over water denken; wat zijn voor u de belangrijkste beleidsuitgangspunten ter voorbereiding van een nieuw ‘droogteseizoen’?

‘Als we één ding geleerd hebben van de extreme droogte in 2018, is dat wat ik zojuist al noemde: zuinig omgaan met ons zoete water. Al tijdens de crisis vorig jaar merkten we dat we met name op het gebied van grondwater niet alle vragen konden beantwoorden. Ik heb toen de Beleidstafel Droogte ingesteld, om de kennis en ervaring van de experts van de waterketenpartners en van kennisinstituten van Deltares en Universiteit Wageningen te bundelen en zo snel antwoorden op prangende vragen te kunnen geven.’

‘De afgelopen maanden is via de Droogtetafel een evaluatie uitgevoerd van het droogteseizoen 2018. De leerpunten daaruit worden binnenkort gepubliceerd. Zo bleek vorig jaar dat de verdringingsreeks prima werkt, maar in de detailafweging af en toe tot twijfel kan leiden. Heel concreet: een regel is bijvoorbeeld dat kapitaalintensieve teelten bij waterverdeling voorrang hebben op algemene landbouwactiviteiten. Iedereen snapt dat een boomkweker in Boskoop grotere schade kan oplopen als zijn hele voorraad bomen verdort, dan een boer die een maisveld heeft staan als voer voor z’n

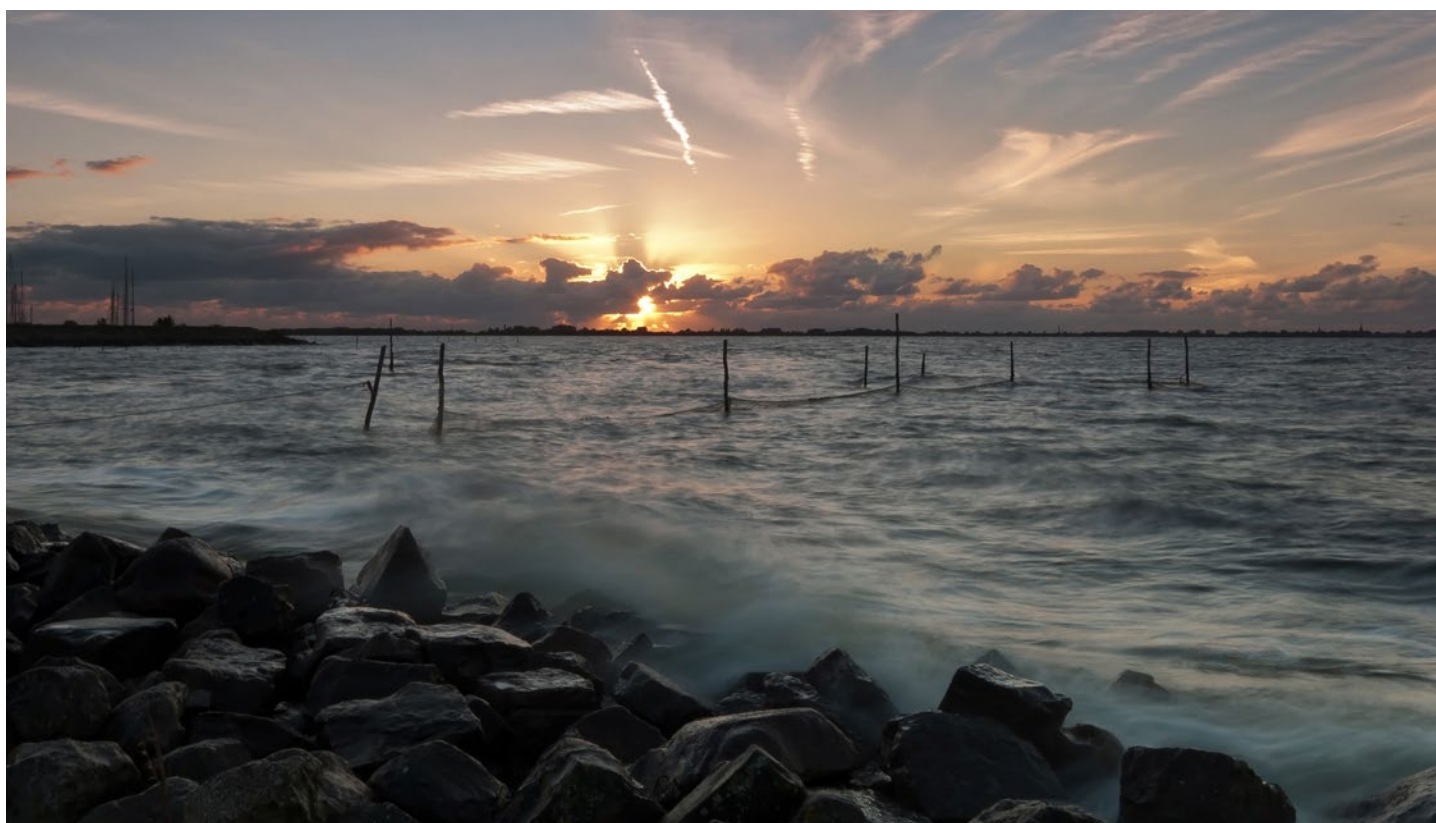
koeien. Maar als de verschillen minder evident zijn, waar ligt dan precies de grens? Het gaat dus om het finetunen van het instrument, om te zien of er op detailproblemen meer guidance nodig is of meer regionale vertaling.’

Communicatie beter afstemmen

‘Wat opviel tijdens de lange droge periode in 2018, waren de grote verschillen in het land. In het oosten, op de hoge zandgronden, waren de gevolgen van de verdroging zeer zichtbaar in het landschap: dorre velden, droge beeklopen, geslonken vennen. In het westen speelde dat minder, maar drong – vrijwel onzichtbaar – het zoute zee- en kwelwater diep de rivieren en de ondergrond in. Die verschillen hadden ook als gevolg dat er per regio andere boodschappen op de burger werden losgelaten, en dat heeft her en der voor verwarring gezorgd. Een leerpunt is dus dat we de communicatie in de toekomst iets anders moeten organiseren.’

Vinger aan de pols

‘Op het digiscreen in mijn werkkamer komt elk paar minuten een scherm voorbij met alle relevante informatie over ons nationale watersysteem. Ik kon vorig jaar vrijwel van minuut tot minuut zien hoeveel – of liever gezegd hoe weinig – water er bij Lobith en Maastricht het land in kwam. Maar ik zag ook het chloridegehalte in de Nieuwe Waterweg en bij Andijk in het IJsselmeer voor mijn ogen toenemen. Wat dat betreft was 2018 wel echt een wake-upcall. Het is dus ook niet zo dat we met z’n allen gaan zitten wachten tot de evaluatie is afgetikt in de Tweede kamer. Ik weet dat Rijkswaterstaat, de waterschappen, de drinkwaterbedrijven en de provincies vooruitlopend daarop al met een aantal praktische verbeteringen aan de slag zijn. Want op 1 april is het nieuwe droogteseizoen alweer begonnen...’

Drinkwatersector trots op samenwerking met Koningsspelen

Koning Willem-Alexander onthult watertappunt

Veel plezier tijdens
de Koningsspelen!

graag -

Op 12 april onthulde Koning Willem-Alexander op christelijke basisschool De Arke in Lemmer een speciaal oranje watertappunt. Met deze onthulling verrichtte hij de officiële openingshandeling van de Koningsspelen 2019. Het thema van de spelen was dit jaar 'water drinken', daarom werkten de Nederlandse drinkwaterbedrijven voor dit thema samen met de Koningsspelen.

Koningsspelen

De Koningsspelen zijn een sportief Oranjefeest voor alle basisschoolleerlingen in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. De dag bestaat uit sportieve activiteiten die worden voorafgegaan door een gezamenlijk, feestelijk Koningsontbijt. Op De Arke schoven 340 leerlingen aan bij de Koning aan feestelijk oranje gedekte tafels. De Koning onthulde het tappunt onder grote belangstelling van de leerlingen en toegestroomde pers, waarna de Koningsspelen losbarstten en rond de school en in heel Nederland allerlei sportieve en actieve spellen gespeeld werden.

De drinkwatersector is blij met het thema 'water drinken', want kraanwater is een gezonde dorstlesser, ook op school. Drinkwaterbedrijven willen met de samenwerking kraanwater onder de aandacht brengen als gezonde en duurzame dorstlesser.

Oranje tappunt

Speciaal voor de Koningsspelen installeerde waterbedrijf Vitens in samenwerking met Join the Pipe eenmalig een speciaal oranje buitentappunt op het schoolplein van De Arke. Zo kunnen de leerlingen, en andere kinderen die op het plein spelen, makkelijk hun eigen bidon met kraanwater vullen wanneer zij dat willen.

Alle scholen die deelnamen aan de Koningsspelen, konden met een winactie kans maken op een eigen binnenwatertappunt. De drinkwaterbedrijven stelden hiervoor 15 speciale tappunten ter beschikking. Ook maakte de drinkwatersector een korte video over het belang van water drinken en over de herkomst van kraanwater. Via een educatieve advertentie in de kinderweekkrant Kidsweek wensten de waterbedrijven alle 1,2 miljoen deelnemende kinderen succes met het sporten.

Openbare tappunten en tappunten op scholen

Uit onderzoek van Kantar onder 3.300 basisschoolleerlingen blijkt dat hoe makkelijker kinderen aan kraanwater kunnen komen, des te meer ze het gaan drinken. Twee derde van de kinderen van 4 tot 12 jaar vindt kraanwater (een beetje tot heel) lekker. Toch krijgt ruim 67% van de kinderen van hun ouders zoet drinken mee naar school.

De drinkwaterbedrijven hebben de afgelopen jaren honderden watertappunten buiten en binnen bij scholen, instellingen, stations en bedrijven geopend en de vraag neemt in heel Nederland toe. De sector vindt het belangrijk dat kraanwater op zoveel mogelijk openbare plekken beschikbaar wordt. Kinderen die een watertap op school hebben, zeggen hier graag gebruik van te maken. Via educatieprogramma's stimuleren de drinkwaterbedrijven het drinken van kraanwater onder kinderen en jongeren, omdat kraanwater past in een gezond leefpatroon.

Op de dag van de Koningsspelen maakte staatssecretaris Blokhuis bekend 2 miljoen euro beschikbaar te stellen voor watertappunten op schoolpleinen. Het doel daarvan is overgewicht bij kinderen tegen te gaan; als kinderen makkelijk kraanwater kunnen drinken, gaan ze minder snel naar de supermarkt voor een blikje zoete drank.

Ook minister Bruins (Medische zorg) was aanwezig bij de onthulling.

Robert Mout, sectorleider Geothermie bij SodM.

‘De geothermie-sector moet volwassen worden’

Naar verwachting zal geothermie (energiewinning uit aardwarmte) de komende jaren in Nederland een grote vlucht nemen. Dat is ook van belang voor de drinkwatervoorziening, omdat bij het boren voor geothermie risico's optreden voor het grondwater voor de drinkwaterproductie. De toezichthouder voor de geothermie-sector, Staatstoezicht op de Mijnen, houdt de vinger aan de pols als het gaat om veiligheid. ‘Eerst zien, dan geloven.’

Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) is de toezichthouder voor de winning van energie uit de ondergrond. Het werkgebied van SodM omvat de onshore en offshore winning en het transport van mijnbouwstoffen, zoals olie, gas en zout. Omdat boren naar aardwarmte mijnbouw is, valt ook dit onderwerp onder het toezicht van SodM.

Bij geothermie (aardwarmte) wordt warm zout grondwater van grote diepte naar het oppervlak getransporteerd om – na passage door een warmtewisselaar – weer in de diepe ondergrond te worden geïnjecteerd. De warmte wordt bovengronds gebruikt voor bijvoorbeeld de verwarming van kassen of huizen. Voor de winning van geothermie gelden de regels uit de Mijnbouwwet.

Integraal toezicht

Robert Mout is als sectorleider Geothermie in- en extern aanspreekpunt bij SodM voor geothermie. Hij legt uit hoe de toezichthouder inhoud geeft aan het bewaken van de veiligheid van mijnbouwactiviteiten: ‘Wij controleren of energiewinning in Nederland gebeurt op een manier die veilig is voor mens, milieu en ondergrond. In 2017 heeft SodM het rapport ‘Staat van de Sector Geothermie’ uitgebracht. Daarin vroegen wij aandacht voor vier onderwerpen: bodem- of grondwaterverontreiniging, aardbevingen, het onverwacht aanboren van olie of gas, en arbo-veiligheid. Als toezichthouder

controleert SodM of bedrijven zich houden aan de Mijnbouwwet en aan de bepalingen in hun exploratie- en exploitatie-vergunningen. Voor geothermie kijken we specifiek naar de vier genoemde onderwerpen.’

Als het gaat om het toezicht op de milieuveiligheid van mijnbouwactiviteiten, hoe kijkt SodM dan naar risico's voor grondwater en drinkwatervoorziening?

Mout: ‘Voor ons zijn de risico's een belangrijk aspect van ons integraal toezicht. De Mijnbouwwet verbiedt lekkages in boorputten en legt specifieke technische voorwaarden op. Boren mag sowieso niet op elke plek in Nederland. De provincies zijn het bevoegde gezag voor het aanwijzen van gebieden waar voor geothermie geboord mag worden. Boorbedrijven moeten – vóór ze beginnen met hun werkzaamheden – bij ons een uitgebreid plan van aanpak inleveren. Ook voeren wij op locatie inspecties uit. Tijdens het boorproces leveren de boorbedrijven dagrapporten aan, die door onze experts worden beoordeeld. Daarnaast is er een meldplicht voor incidenten, waarvoor wij 24/7 een meldkamer paraat hebben.’

‘Onze speciale aandacht gaat uit naar een goed en corrosiebestendig putontwerp en het gebruik van mijnbouwhulpstoffen, die bedrijven gebruiken om corrosie en algengroei in de boorbuizen tegen

te gaan. Als de boorbuizen lekken, kunnen deze chemische stoffen in de bodem terechtkomen. SodM zal in 2019 extra toezien op deze stoffen, die REACH-geregistreerd moeten zijn. Uiteraard kijken we ook naar een reeks andere onderwerpen, zoals juist opgeleid en geschoold personeel. Dat is erg belangrijk voor een goede veiligheidsperformance.'

Milieurisico's

In het rapport 'Staat van de Sector Geothermie' uit 2017 benoemt SodM enkele risico's van geothermie. Naast de technische risico's, die vergelijkbaar zijn met boren naar olie en gas, ging het vooral om de 'onervarenheid' van de nog jonge sector. Begin 2019 kwam de toezichthouder naar buiten met kritische kanttekeningen over de veiligheidscultuur in de geothermie-sector. *Wat zijn precies de milieurisico's bij geothermie?*

Mout: 'Bij het doorboren van aardlagen kan 'lekkage' tussen watervoerende grondpakketten optreden. Het zoete grondwater dat wordt gebruikt voor drinkwater, kan daardoor onbruikbaar worden door vermenging met zout water uit grotere diepte. Daarnaast roesten de metalen boorbuizen door het zoute water snel en kunnen ze daardoor gaan lekken. Ook kunnen de chemische hulpstoffen, die de boorbedrijven in de boorbuizen gebruiken, in de bodem terechtkomen. Een ander milieurisico is ongecontroleerde uitstroom van olie of gas. Zo'n 'blowout' kan de omgeving en de lucht vervuilen. Bovengronds kan een boorinstallatie verder lawaai- of stankoverlast veroorzaken.'

Aanvullende regels

Om aardwarmte te mogen opsporen en winnen, moet de exploitant vergunningen aanvragen bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. SodM adviseert het ministerie over het verlenen van vergunningen. In de beleidsbrief geothermie van februari 2018 heeft de minister van EZK aangegeven met nadere regels te komen in de Mijnbouwwet om risico's van geothermie te verminderen.

SodM meldde op 21 januari 2019 in dagblad Trouw dat bij alle 23 Nederlandse aardwarmteprojecten ondergrondse lekkages dreigen. SodM kondigde daarbij aan dat er aanvullende regels komen rondom aardwarmteboringen. *Welke aanvullende regels zijn volgens u vooral nodig?*

Mout: 'Bedrijven moeten eerst een opsporingsvergunning hebben om op zoek te gaan naar geschikte locaties voor geothermie. Pas als ze die fase hebben afgesloten, kunnen ze de benodigde vervolgv vergunningen aanvragen, zoals een winningsvergunning en een winningsplan. Zoals de Mijnbouwwet nu in elkaar steekt, kost dat laatste traject ongeveer 40 weken. De geothermie-sector heeft aangegeven dat deze periode uit bedrijfseconomisch oogpunt voor hen te lang is. In de praktijk zijn sommige daarom al aardwarmte gaan winnen zonder de benodigde vergunningen en instemmingen, en dat vinden wij ongewenst. Daarom hebben wij enkele jaren geleden voorgesteld de wet aan te passen en de procedure zo in te richten, dat de bedrijven sneller in het bezit zijn van de benodigde vergunningen. Het ministerie van EZK werkt momenteel aan deze wetswijziging.'

Boorinstallatie, met alle voorzieningen daaromheen, in volle gang.

De 'putkop', het bovengrondse deel van de put, met de afsluiters en leidingen.

Brengt dat juist geen nieuwe veiligheidsrisico's met zich mee?

Mout: 'Wij willen graag dat alle bedrijven over de juiste vergunningen en instemmingen beschikken tijdens het speurwerk en de exploitatie. Dat laatste was de afgelopen jaren niet altijd het geval en juist dat kon leiden tot gevaarlijke situaties. Veiligheid is nooit een punt van discussie: wij hebben voldoende toezichtmiddelen tot onze beschikking en grijpen altijd in als dat nodig is.'

Betere bescherming nodig

In 'Staat van de Sector Geothermie' geeft u aan dat er sprake is van een zwakke veiligheidscultuur binnen de sector geothermie. Waar zit dat precies in en wat zou er moeten gebeuren om dat te verbeteren?

Mout: 'Geothermie is een 'jonge' sector, waar tot nu toe nog niet op grote schaal kennis en ervaring is opgedaan. Wij pleiten ervoor dat de bedrijven nu serieus gaan werken aan een 'volwassen' sector. Het gaat daarbij volgens ons om het erkennen van verantwoordelijkheden en het nemen van de nodige systeemmaatregelen om op een maatschappelijk verantwoorde en duurzame manier te produceren.'

In hoeverre is het mogelijk om met aanvullende regels lekkage van putten en verspreiding van stoffen naar het grondwater volledig uit te sluiten?

Mout: 'We leven helaas niet in een risicoloze samenleving, dus 100% veiligheid bestaat niet. Maar SodM doet er alles aan om – samen met de geothermiebedrijven – de risico's optimaal te beheersen. Wij vragen aan de geothermie-sector om te investeren in kennisontwikkeling en in betere materialen en machines. SodM gaat een eigen putontwerp opstellen voor geothermie dat als model dient voor de bedrijven. Ook stimuleren wij de sector om een uniform well integrity management system¹ te ontwikkelen dat 24/7 inzicht geeft in de gezondheid van de putten. Al deze zaken horen bij wat wij noemen 'het volwassen worden van de sector.'

'Als toezichthouder neemt SodM kennis van de ontwikkelingen in de geothermie. Het gaat wat ons betreft de goede kant op. We hopen dat de volwassenheid van de sector er spoedig zal zijn, maar zien is geloven! We willen graag dat het beter gaat, maar we zijn pas tevreden als we dat in de praktijk kunnen vaststellen. Dus als vanaf nu alle ontwerpen voor boorputten en gebruikte materialen van een betere kwaliteit zijn, passend bij de risico's die geothermie met zich meebrengt. Dat klinkt misschien wat zuinigjes, maar dat is de rol van de toezichthouder.'

Standpunt Vewin

In de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) worden grondwaterbeschermingsgebieden, waterwingebieden en boringsvrije zones wél, maar door provincies aangewezen intrekgebieden van waterwinningen níét uitgesloten voor mijnbouw. Mijnbouw vanaf de zijkant ónder de drinkwatergebieden wordt volgens STRONG eveneens toegestaan. Vewin heeft al eerder gepleit voor aanscherping van de uitsluitingen in STRONG. Bij aanwijzing van aanvullende strategische grondwatervoorraden voor de toekomstige drinkwatervoorziening moet functiescheiding met geothermie en mijnbouw het uitgangspunt zijn.

De door SodM geconstateerde risico's van geothermie onderstrepen het standpunt van Vewin dat gebieden voor de drinkwatervoorziening beter beschermd moeten worden. Grondwater is voor zo'n 60% van alle Nederlanders dé bron van het drinkwater.

¹ Een well integrity management system is een integraal systeem waarmee de veiligheid van een boorput kan worden gewaarborgd en gemonitord.

‘Wat hebben we geleerd van de droge zomer van 2018?’

Door de klimaatverandering worden de droge perioden in Nederland naar verwachting langer en extremer. Veel onderzoeken voorspellen dat lange perioden van droogte in de toekomst vaker zullen voorkomen. Uiteenlopende partijen hebben daar op verschillende manieren mee te maken of zelfs last van. Waterspiegel vroeg aan vertegenwoordigers van stakeholders uit de zogeheten ‘droogte-kolom’ wat zij hebben geleerd van de extreem droge zomer van 2018.

Vrijwel elk jaar is er in Nederland in de lente en de zomer een periode van droogte. Er verdampt meer water dan er neerslag valt, en de aanvoer van water door Rijn en Maas neemt af. Dit kan tot problemen leiden, bijvoorbeeld lage grondwaterstanden, droogval van beken en vennen, verslechterende kwaliteit van oppervlaktewater (door minder verdunning) of hinder voor de scheepvaart.

Combinatie van hitte en droogte

In 2018 hielden de droogte en de hoge temperaturen langer aan dan gebruikelijk. Juist door die combinatie waren er op verschillende terreinen maatregelen nodig. Het ging daarbij in eerste instantie onder andere om onttrekkingsadviezen of zelfs -verboden voor agrariërs en zuinig schutten in sluizen. Gaandeweg de droogte volgde het verzoek vanuit de drinkwaterbedrijven om geen water te verspillen of waterverbruik tijdens piekuren te beperken. Op sommige plekken hebben drinkwaterbedrijven de uitgaande druk tijdelijk verlaagd om aan de toenemende watervraag te voldoen. In twee provincies werden consumenten opgeroepen tot waterbesparing.

Verschiedende drinkwaterbedrijven zijn afgelopen zomer geconfronteerd met verzilting van de bronnen voor de bereiding van drinkwater. Drinkwaterbedrijf PWN moest daardoor zelfs even haar inname van IJsselmeerwater staken en alternatieve bronnen inzetten. Toch waren de drinkwaterbedrijven ook onder deze extreme omstandigheden in staat aan heel Nederland voldoende drinkwater te blijven leveren.

Rijkswaterstaat: 'Goede communicatie is van groot belang'

Michèle Blom, directeur-generaal van Rijkswaterstaat:

'Voor mij is de belangrijkste les van de zomer van 2018 dat we – in redelijk extreme omstandigheden – met alle partners heel goed werk hebben verricht. Uiteraard hadden we allemaal de crisisplannen klaarliggen, maar als het dan zover is, komt het toch neer op de mensen die het moeten doen. Je kunt het tevoren allemaal nog zo goed proberen uit te tekenen, je weet ook dat er tijdens een crisis altijd onverwachte dingen gebeuren. En mijn conclusie is dat we hebben laten zien dat we dit sámen kunnen.'

'Eén van de onverwachte zaken was bijvoorbeeld het lage grondwaterpeil in bepaalde delen van het land. Maar het is toch gelukt om in korte tijd en met alle stakeholders voldoende mensen en informatie te mobiliseren om goede oplossingen te verzinnen en te implementeren.'

Kwantiteit en kwaliteit

'Een belangrijk leerpunt is dus dat het bij droogte gaat over oppervlaktewater én over grondwater. Maar ook dat het niet alleen gaat over de kwantiteit en de geografische verdeling van het water, maar ook over de kwaliteit. Je kunt dan denken aan verzilting vanuit zee of het gehalte aan ongewenste stoffen in het rivierwater. Bij lage waterafvoeren neemt de vervuiling relatief gezien toe, met alle gevolgen voor de drinkwatervoorziening.'

Communicatie beter afstemmen

'Er spelen rondom water veel belangen en ik ben dan ook trots dat we er – dankzij de wil en de bereidheid van alle partijen – in zijn geslaagd samen de droogte het hoofd te bieden. Bij een crisis moet je aandacht geven aan de inhoud én aan communicatie. Op dat laatste vlak gaan we de zaken voortaan iets anders aanpakken. We hebben gemerkt dat het belangrijk is dat we met z'n allen goed

uitleggen welke regionale verschillen er zijn in het watersysteem. Want daardoor kunnen er verschillen optreden in de maatregelen per regio en als je dat niet helder en uniform communiceert, kan dat tot onduidelijkheid leiden bij de burger.'

Waterbuffers

'Concreet gaat Rijkswaterstaat zorgen voor een grotere buffervoorraad zoet water in het IJsselmeer, door een hoger zomerpeil aan te houden. Verder blijven wij intensief monitoren op chloride, zoals we vorig jaar in de zomer ook hebben gedaan. We zien dat ook de waterschappen zorgen voor hogere peilen in de wateren waar zij verantwoordelijk voor zijn en dat de drinkwaterbedrijven inzetten op het aanhouden van grotere voorraden.'

'Van andere partijen in de droogtekolom verwachten wij dezelfde dingen als wij zelf al doen: het crisisplan nog eens tegen het licht houden, investeren in preventieve maatregelen en zorgen dat er voldoende capaciteit is voor een volgende droogte. Dat wil ook zeggen: voldoende mensen en middelen om zo'n crisis gedurende langere tijd op te vangen. Belangrijk is daarbij dat iedereen ook de eigen achterban bij de les houdt en adequaat informeert: goede communicatie is echt van groot belang bij een crisis! Dat geldt ook richting de burgers: Nederlanders moeten gaan beseffen dat voldoende zoet water niet altijd een gegeven is en dat er zelfs in ons natte landje tekorten kunnen optreden. Ook voor Rijkswaterstaat betekent dit een kleine cultuuromslag: we zullen ons oude adagium dat wij zorgen voor 'droge voeten' moeten aanpassen aan de klimaatverandering. Wij zorgen – samen met al onze partners – voor voldoende water voor iedereen: niet te veel, maar zeker ook niet te weinig.'

Vitens: 'Besef dat zoetwater schaars is'

Jelle Hannema, directievoorzitter van Vitens:

'De zomer van 2018 was volgens mij een echte wake-upcall voor Nederland. De stakeholders in de waterketen – of de droogte-keten zoals je dat ook wel kunt noemen – wisten dat natuurlijk al, maar ik denk dat het urgentiebesef nu wel in volle omvang is neergedaald. Schoon zoet water is zelfs in Nederland een schaars goed, waar we verstandig mee om moeten gaan.'

Watersysteem is kwetsbaar

'Ons watersysteem is bijzonder en kwetsbaar, en zeker nog niet klimaatbestendig. De dynamiek van ons systeem tijdens een droge periode, met de snel verdrogende hoge zandgronden in het oosten, nauwelijks wateraanvoer via de grote rivieren en opdringende zouttongen in het westen, maakt een integrale langetermijnoplossing complex, maar essentieel.'

Meer veerkracht inbouwen

'Voor ons als Vitens heeft 2018 als actiepoint opgeleverd dat wij versneld onze productie- en distributiecapaciteit gaan uitbreiden om ons systeem veerkrachtiger te maken. We richten ons daarbij niet alleen op uitbreiding van de infrastructuur, maar ook van onze vergunningscapaciteit. Wij hopen dat onze waterketenpartners, met name de provincies, de waterschappen en de gemeenten, ons daarbij zullen helpen.'

Watervraag groeit

'De vraag naar drinkwater in ons verzorgingsgebied stijgt – vooral door demografische veranderingen – al sinds 2014 structureel. Van 2017 op 2018 bedroeg de groei zelfs 4,9%! Tijdens de droge periode vorig jaar leverden we soms wel 140% van de normale afzet. Dat zijn elke dag miljoenen liters water extra. Als dat zes maanden duurt, zitten wij echt aan de grenzen van onze capaciteit, en op sommige

locaties zelfs daaroverheen. Daarbij gaat het over de feitelijke capaciteit van onze zuiveringslocaties en het leidingennetwerk, én over de maximale hoeveelheid grondwater die wij binnen onze vergunningen mogen winnen. In sommige gevallen moesten we zelfs, in overleg met de provincies, meer water oppompen dan onze vergunningen toestaan, puur om aan de piekvraag te voldoen. In geval van nood kan dat, maar wij willen als bedrijf natuurlijk wel binnen de regels opereren en dat was in dit geval niet mogelijk.'

Publiekscampagne

'Naast uitbreiding van onze infrastructuur en onze vergunningsruimte, zetten we sterk in op publieksvoorlichting. We lanceren later dit jaar een publiekscampagne over ons bijzondere en kwetsbare watersysteem, en dat we daar met z'n allen zuinig mee moeten omgaan.'

Samenwerking

'Uiteraard gaan we met onze partners in de waterketen kijken hoe we samen ons watersysteem (en onze drinkwatervoorziening) op lange termijn robuuster en klimaatbestendig kunnen maken. Wat ons betreft gaat het daarbij vooral om het vasthouden van water in de nattere perioden van het jaar, als buffer voor de droge periode, en samen integraal naar het watersysteem kijken. Dat vraagt iets van alle partijen. Wij hopen dat onze partners het nationale belang van dit onderwerp inzien en daarnaar handelen. In bepaalde gevallen kan het nodig zijn dat partijen – inclusief wijzelf – over hun eigen schaduw heen stappen.'

IPO: 'Stress-test op grote schaal'

Bert Boerman, lid Gedeputeerde Staten, Provincie Overijssel (portefeuille Mobiliteit, Water en Sociaal), lid Kerndelegatie Water, Interprovinciaal Overleg (IPO):

'De droogte van 2018 was eigenlijk een 'live' stress-test op grote schaal', aldus Boerman. 'Met als positief gevolg dat dit onderwerp nu echt overal op de agenda staat. Daarbij zijn mij vooral de economische keteneffecten bijgebleven. Boeren hadden bijvoorbeeld niet alleen last van de droogte omdat ze geen water konden oppompen voor beregening of voor drinkwater voor het vee, maar werden in hun bedrijfsvoering ook gehinderd doordat schepen geen veevoer konden aanvoeren door de lage waterstanden.'

Genuanceerde communicatie

Een ander belangrijk leerpunt was voor Boerman het belang van eenduidige en genuanceerde landelijke communicatie over de gevolgen van de droogte, met name als gevolg van de regionale verschillen van de problematiek: 'In Oost-Nederland ging het vooral om het neerslagtekort en de droogte, en gold lokaal een beregenningsverbod. In het westen draaide het meer om het terugdringen van de verzilting en was er nog wel voldoende water om de tuin te sproeien of de auto te wassen. Je moet dan wel zeer nauwkeurig communiceren, anders kan er over en weer ruis ontstaan.'

Winningsvergunningen

'We hebben in 2018 gemerkt dat de winningsvergunningen van de drinkwaterbedrijven in zulke extreme omstandigheden niet voldoen, door de toegenomen vraag. In goed overleg kom je daar in een acute crisissituatie samen wel uit, maar zeker in kwetsbare gebieden wil je vanuit natuurbescherming niet ongebreidelde overschrijdingen toestaan. Wij hebben daarom met Vitens gesproken over de mogelijkheden om op termijn water aan te voeren uit andere gebieden, om kwetsbare natuur te ontzien. Voor het oppervlakte-

water kunnen de waterschappen daar een rol in spelen, maar de drinkwaterbedrijven kunnen ook gebruikmaken van hun leidingnetwerk voor de aanvoer van water van elders. Het zo klimaatbestendig maken van de drinkwaterinfrastructuur kost natuurlijk wel de nodige tijd en vooral: geld.'

Concrete maatregelen

'Een belangrijke oplossingsrichting is het aanleggen van een watervoorraad, door het vasthouden van meer water in een gebied. De waterschappen zijn hier al zeer actief mee, door in de zomer een hoger waterpeil te handhaven en afvoer te vertragen. Daarbij krijgen ze hulp van privé-landeigenaren, zoals de boeren, die het waterpeil met stuwen en duikers kunnen beïnvloeden. Andere oplossingsrichtingen zijn de aanleg van meer buffers voor oppervlaktewater en het vergroten van de sponswerking van de bodem, door het verhogen van het organisch stofgehalte. Dit laatste doen we bijvoorbeeld al in grondwaterwingebieden, via het project 'Boeren voor drinkwater'.'

Samenwerking

'We hebben ook gekeken naar de rolverdeling tussen de provincie en de waterschappen in het watersysteem, met name rondom het waterverdelingsvraagstuk en de verdringsreeks. Wij zullen daar aan de landelijke Droogtetafel nog meer aandacht voor vragen. In Overijssel werken we via Zoetwatervoorziening Oost-Nederland al jaren aan een verduurzaming van het watersysteem. Het besef dat je de gevolgen van de klimaatverandering alleen samen kunt aanpakken, was er dus al. Ik heb nu geleerd dat we nóg intensiever moeten samenwerken en dat we vooral meer haast moeten maken. De tijd van vrijblijvendheid is wat mij betreft wel voorbij. In navolging van het succesvolle programma 'Ruimte voor de Rivier' zie ik daar wellicht ook een rol weggelegd voor meer centrale sturing, bijvoorbeeld vanuit Rijkswaterstaat.'

PWN: 'Eerder voorraad aanleggen'

Joke Cuperus, directeur van PWN:

'De drinkwatervoorziening door PWN is afhankelijk van twee bronnen: het diepe grondwater uit de duinen en – veruit het grootste deel – het oppervlaktewater van het IJsselmeer. Wij nemen dat in bij Andijk in de kop van Noord-Holland en slaan daar ook een kleine buffer op in onze innamebekkens. Kwantiteit is bij ons eigenlijk nooit een issue, alleen dreigde in de zomer van 2018 de kwaliteit wel problematisch te worden.'

Problemen door verzilting

'Wij hebben vorig jaar kunnen constateren dat ons systeem onder bepaalde omstandigheden kwetsbaar kan zijn voor verzilting van het IJsselmeer. Wij zagen op een gegeven moment zoutwaarden in het ingenomen water tot 250 mg per liter, terwijl de maximale norm 150 mg is. Eén van de maatregelen die we toen meteen hebben genomen, is het opmengen van het ingenomen water met ander, zoeter water. Via de Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK) hebben wij veel drinkwater afgenomen van collega Waternet. Ook hebben we korte tijd – met oog voor de effecten op de natuur – wat meer diep duingrondwater opgepompt. Door slim te mengen en in te nemen, konden we zo het zoutgehalte van ons drinkwater voldoende beperken.'

Buffers aanleggen

'Een leerpunt is dat wij eerder in het seizoen beginnen met het aanleggen van een flinke voorraad zoet water in onze bekkens en waterkelders. Daarmee kunnen we in een droge periode een eventueel stijgend chloridegehalte beperken door het ingenomen water op te mengen.'

Meer monitoring

'Een ander leermoment lag op het gebied van de monitoring die wij, de waterschappen én Rijkswaterstaat uitvoeren. In de praktijk bleken we niet alle drie exact dezelfde meetprotocollen te volgen, zodat er verschillen waren in uitslagen: dat is vorig jaar meteen al opgelost. Verder willen we het meetsysteem samen met de

waterschappen en Rijkswaterstaat verder optimaliseren. Zo gaat Rijkswaterstaat in een droge periode extra vaak metingen uitvoeren om de vinger goed aan de pols te kunnen houden, en investeren we gezamenlijk in een digitaal zoutmodel voor het IJsselmeer.'

Eenduidige communicatie

'Wij zagen dat er tijdens de droogte op verschillende plekken in Nederland verschillende boodschappen over waterschaarste en eventuele maatregelen naar buiten kwamen. Dat kan leiden tot verwarring of irritatie bij burgers en bedrijven, en is daarom ongewenst. Ik denk dat het belangrijk is om dit beter te coördineren, bijvoorbeeld via Vewin voor de drinkwaterbedrijven en via de UvW voor de waterschappen.'

Samenwerking hechter

'Wij hebben in onze organisatie iemand vrijgemaakt voor de chloride-problematiek op het IJsselmeer, die ook de communicatie en de afstemming met de andere droogte-partners verzorgt. Een winstpunt is voor ons echt dat de samenwerking met partners zoals Rijkswaterstaat en de waterschappen HHNK en Wetterskip Fryslân op dit gebied veel hechter is geworden. We kennen elkaars belangen en problemen, en weten elkaar goed te vinden als het nodig is. Ik vind dat ook de grootste opbrengst van de zomer van 2018: het drinkwaterbelang staat bij alle betrokken partijen, tot en met de minister van IenW, weer goed op het netvlies.'

Alternatieven

'PWN is inmiddels een strategische verkenning gestart naar alternatieve bronnen. Ook kijken we naar mogelijkheden voor extra waterbuffers en ontziltingstechnieken. In 2018 is uiteindelijk alles goed gegaan en hebben we altijd voldoende en betrouwbaar drinkwater kunnen leveren aan onze meer dan 1,1 miljoen klanten. Wij doen er – samen met onze partners – alles aan om dat ook in de toekomst te kunnen blijven doen. Laat de zomer van 2019 maar komen, wij zijn er klaar voor.'

UvW: 'Leren omgaan met hoosbuien én watertekorten'

Dirk-Siert Schoonman, lid Dagelijks Bestuur van de Unie van Waterschappen (UvW):

'De zomer van 2018 heeft de waterschappen – en ons allemaal – wel enkele mooie leermomenten opgeleverd. Belangrijkste daarvan is wat mij betreft dat de droogteperiode vooral door de grote lengte ervan een flinke impact op onze organisaties had. We zijn ingericht op het opvangen van relatief korte incidenten en calamiteiten. Maar de droogte hield nu in sommige gebieden acht maanden aan! Dat trekt een grote wissel op de 'going concern'-werkzaamheden en daar zullen we dus meer rekening mee moeten gaan houden.'

Verdringingsreeks werkt goed

'Positief vond ik daarbij dat nu is aangetoond dat wat we na de vorige grote droogte – in 2003 – met elkaar bedacht hebben, in de praktijk goed functioneert. De verdringingsreeks gaf de stakeholders in 2018 voldoende houvast en handelingsperspectieven. Een ander positief punt was voor mij dat de klimaatverandering hiermee weer bovenaan de agenda staat; wij voelden ons de afgelopen jaren als waterschappen nog weleens een beetje een roepende in de woestijn op dat vlak, maar dat lijkt nu wel voorbij.'

Shift in focus

'De focus bij ons is verschoven van puur denken vanuit wateroverschotten naar ook rekening houden met watertekorten. Dat vergt een andere aanpak; overschotten zijn vaak korte termijn, tekorten wat meer lange termijn. Ook kan een lange droge periode meer schade veroorzaken omdat het vaak over een veel groter gebied gaat. De waterschappen zien goede mogelijkheden om maatregelen vanuit de klimaatopgaven te koppelen: wateroverschotten en -tekorten zijn goed bezien natuurlijk twee zijden van dezelfde medaille. Het huidige watersysteem zal anders moeten worden ingericht. Ik denk dan aan de aanleg van zoetwaterbuffers en retentiegebieden, maar ook aan infiltreren en vasthouden van neerslag of oppervlaktewater in de ondergrond en het vergroten van de sponswerking van de bodem.'

'Zeker is dat we ons op een volgende lange droge periode met z'n allen moeten voorbereiden, dat kunnen de waterschappen niet alleen. Er is ook een taak weggelegd voor andere stakeholders, zoals boeren: zij kunnen met eenvoudige middelen, zoals een schot in een sloot bijvoorbeeld, de waterstand in hun gebied reguleren.'

Oog voor verschillen

'Het landelijke systeem voor calamiteitenrespons op het gebied van wateroverschotten en -tekorten moet wel oog hebben voor de regionale verschillen. Zo heb je op de hoge zandgronden in het zuiden en oosten gewoon sneller een grondwatertekort door een droge periode dan in het westen. Maar dáár heb je weer andere problematiek, zoals verzilting of te weinig oppervlaktewater. De vraag is ook wanneer en hoe je opschaaft: vanuit waterverdeling of watertekorten?'

Meer 3D denken

'Ik pleit op het gebied van maatregelen vooral voor meer '3D denken': neem de ondergrond – en dus het grondwater – mee in de plannen en overwegingen. Ook andere klimaatmaatregelen, zoals de energietransitie, hebben ruimtelijke componenten, zoals de aanleg van warmtenetten, windparken of aquathermie-installaties: sluit daarbij aan!'

Praten met de burens

'Tot slot, maar niet onbelangrijk: kijk over de grens! Wij kunnen hier mooie maatregelen nemen, maar bovenstrooms in Duitsland, België, Frankrijk, Zwitserland en Oostenrijk zit men niet stil. Er zullen dus met buurlanden heldere afspraken gemaakt moeten worden over wie wat doet, of over de minimale debieten in de rivieren in droge perioden. Lokaal en regionaal gebeurt dit al in de grensstreken tussen aanpalende gemeenten en waterschappen. Maar vanwege de schaal van de totale internationale stroomgebieden lijkt me dit bij uitstek ook een taak op rijksniveau.'

Waternet: 'Minder onderhoud in droge periode'

Roelof Kruize, directeur van Waternet:

'Wij zijn een watercyclusbedrijf, een combinatie van drinkwaterbedrijf en waterschap. Ons belangrijkste issue vorige zomer was het zouter worden van het oppervlaktewater, maar dan vooral vanuit ecologisch oogpunt, in verband met onze natuurbeheerfunctie als waterschap. Het zoutgehalte kan in dit gebied oplopen door de lage rivierafvoer vanuit de Rijn, waardoor de tegendruk tegen het oprukkende zoute water vanuit zee minder is. Daarnaast hebben we hier te maken met zoute kwel in diepe droogmakerijen. Dat kwelwater wordt uitgeslagen op de boezemwateren en als daar dan door de lagere rivierafvoer minder zoetwater is, stijgt het zoutpercentage al snel.'

Maatregelen

'Samen met Rijkswaterstaat hebben wij in deze zomer van 2018 een aantal maatregelen genomen om zoutindringing vanuit zee tegen te gaan, bijvoorbeeld ter bescherming van de natuur in het Naardermeer en de land- en tuinbouw in de regio. Zo hebben we een bellenscherm aangebracht in het Amsterdam-Rijnkanaal. Bij de sluis in Muiden hebben we een grote noodpomp geïnstalleerd die zoet Markermeerwater de Vecht inpompt.'

Maximumcapaciteit

Waternet haalt ongeveer 75% van haar water uit de Rijn; kwelwater vanuit de Utrechtse Heuvelrug uit de Bethunepolder bij Breukelen vormt de tweede bron, goed voor zo'n 25%.

'Wij hebben door de droogte in 2018 geen problemen gehad met de drinkwatervoorziening, hoewel we natuurlijk in de Rijn het zoutgehalte wel zagen toenemen. Wel hebben we via de Watertransportmaatschappij veel drinkwater geleverd aan onze collega PWN. We hebben door de grote vraag zelfs de grootste hoeveelheid ooit per 24 uur geleverd, maar we zaten nog niet aan onze maximumcapaciteit. Je moet er alleen niet aan denken dat er zich in zo'n periode van lage rivierafvoer ook nog een calamiteit voordoet op de Rijn, zoals een lozing van een gevaarlijke stof. Als we dan onze inname zouden moeten staken, hebben we wel een probleem.'

Hetzelfde geldt voor een ernstig incident in de infrastructuur, zoals een breuk in een transportleiding.'

Lessons learned

Winstpunten ziet Kruize genoeg: 'Omdat het zo'n uitzonderlijke situatie was, hebben we veel nieuwe informatie verzameld voor onze procesmodellen. Ook het feit dat we een watercyclusbedrijf zijn, had zijn voordelen: zo waren we direct aangesloten bij de veiligheidsregio, vanuit onze waterschapstaken. Een belangrijke les is dat we voorzienbaar groot onderhoud aan onze infrastructuur wat minder gaan plannen tijdens de droge perioden, om de risico's te beperken en de capaciteit op peil te kunnen houden.'

'Op het gebied van watermanagement hebben we gezien dat het verstandig is om bij droogte wat eerder dan voorheen te beginnen met slim waterbeheer. Je kunt dan denken aan anders schutten van sluisen of met andere waterschappen goed afstemmen van wie wat loost op welke boezems, net zoals we al doen bij hoogwater. Met als doel de zoutindringing tegen te gaan en de hoeveelheid zoet oppervlaktewater op peil te houden. We bekijken samen met Rijkswaterstaat ook of we dat tijdelijke bellenscherm in het Amsterdam-Rijnkanaal niet permanent moeten maken.'

Toekomstplannen

Kruize: 'We zullen zuiniger moeten leren omgaan met ons zoete water. Naar de toekomst zetten wij in op bewust watergebruik en het vasthouden van zoetwater, niet alleen in natuurgebieden, maar ook in de bebouwde omgeving. Wij nemen deel aan het programma Amsterdam Rainproof, dat zich richt op terugdringen van overlast van extreme neerslag, maar tegelijkertijd kansen biedt voor het vasthouden van water. Ook zijn wij nadrukkelijker gaan zoeken naar een mogelijke derde bron, bijvoorbeeld door ontzilting van zout kwelwater. En doordat je dan ook als waterschap minder zout water zou hoeven te lozen op het oppervlaktewater, snijdt dat mes meteen aan twee kanten; een mooi voorbeeld van voordelen van de integrale blik van een watercyclusbedrijf!'

Waterbedrijf Groningen: 'Uniforme communicatie belangrijk'

Riksta Zwart, directeur van Waterbedrijf Groningen:

'Om optimaal van onze ervaringen van vorig jaar te leren, hebben wij onlangs een uitgebreide evaluatie afgerond. Daarbij is gekeken naar het functioneren van ons watervoorzieningsstelsel en van het bestuurlijk overleg, en naar de beleving bij onze klanten van de effecten van de droogte op de drinkwatervoorziening.'

Geen grote problemen

'Aan de ene kant was de zomer van 2018 een welkome wake-upcall om nog eens goed te kijken naar de ontwerpkeuzes van ons stelsel. Tegelijkertijd bleek dat stelsel prima in staat te voldoen aan de toegenomen vraag en is de drinkwaterlevering niet in het geding geweest. De wateraanvoer in onze belangrijke secundaire bron, de Drentsche Aa, nam fors af, waardoor we de grondwaterwinning moesten opschalen. Wij zijn niet door de plafonds van onze winningsvergunningen gegaan, maar hebben wel – in nauw overleg met de partners – de volume-afspraken uit enkele natuurconvenanten tijdelijk moeten inzetten.'

Praktische leerpunten

'We konden tijdens de droogte om een aantal redenen niet over onze volle capaciteit beschikken. Zo was er een reinwaterkelder in onderhoud, waardoor de opslagcapaciteit niet optimaal was. Dat doen we voortaan dus anders: planmatig onderhoud proberen we in een periode van minder watervraag te doen. Ook bleek er nog ruimte te zitten in de marges die we aanhouden bij het vullen of juist leegpompen van onze reservoirs. We zijn nu bezig om met betrekking tot deze reservoirs scherper aan de wind te varen, waardoor we uiteindelijk meer water kunnen leveren, in plaats van het in de reservoirs te houden. Je kunt zeggen dat we de randen hebben opgezocht van ons bestaande stelsel, om er het maximale uit te persen.'

Bestuurlijk overleg

'Het bestuurlijk overleg met de andere stakeholders in de droogteketen verliep prima; in onze regio bleek het overigens niet nodig om de verdringsreeks te operationaliseren. Een leerpunt hierbij was wel dat de externe communicatie beter afgestemd had kunnen worden. Oproepen om zuinig om te gaan met drinkwater bleken weinig effect te hebben, mogelijk ook doordat er vanuit andere hoeken andere geluiden klonken. Onderzoek toonde aan dat de drinkwaterconsument verder eigenlijk weinig heeft gemerkt van de droogte.'

'We zijn vorig jaar verkennende gesprekken begonnen met grote industriële afnemers, om hun bereidheid te testen om tijdelijk minder water af te nemen, in het belang van de drinkwatervoorziening aan burgers. Uiteindelijk is het toen niet zover gekomen, maar deze optie werken we nu wel verder uit met het oog op de toekomst.'

Duurzame oplossingen

'Sowieso vind ik dat je de vraag moet stellen of voor alle industriële processen wel drinkwater nodig is. Voor de voedingsindustrie is dat vanuit het perspectief van de volksgezondheid vanzelfsprekend, maar voor het koelen van serverparken...? We verwachten in Groningen een stijgende watervraag, onder andere door de toename van de bedrijvigheid in de Eemshaven en het Chemiepark in Delfzijl. Daarom denk ik dat het goed is om ons te realiseren dat we zuinig moeten omgaan met ons drinkwater. Je kunt niet zomaar eventjes een nieuwe bron aanboren of een nieuwe zuivering bouwen: dat kost veel tijd, geld en moeite. Ik vind dat je eerst naar alternatieven moet kijken, en dan vooral vanuit duurzaamheid. Denk daarbij aan het recyclen van water; water van een lagere kwaliteit voor bepaalde functies; water uit een andere bron, zoals afvalwater; koeling met zeewater en ga zo maar door.'

Waterbesparing

‘Zoetwater is schaars en drinkwater is bijzonder, daar moeten we allemaal bewust mee omgaan. En wanneer we de consument vragen zuinig om te gaan met water, kunnen we dat ook aan de zakelijke klant vragen. Als de afgelopen zomerperiode ons iets heeft geleerd, dan is het dat voldoende zoetwater niet altijd meer vanzelfsprekend is.’

Communicatie

‘Onze conclusie: in een lange en warme droge periode zoals in 2018 kan Waterbedrijf Groningen prima aan zijn verplichtingen voldoen, maar dat heeft wel impact op onze organisatie en onze systemen. Voor de middellange en lange termijn zijn nog enkele maatregelen nodig. Daarbij verwacht ik – vooral op het gebied van communicatie – veel van het vorig jaar samengestelde Landelijk draaiboek waterverdeling en droogte. Wij hebben in Groningen in ieder geval alvast geïnitieerd om met alle partners een oefening te houden in crisiscommunicatie.’

Een medewerker van Evides Waterbedrijf geeft een gastles op een basisschool.

Watereducatie

Ook in de klas: kraanwater, duurzaam en gezond

Met een uitgebreid educatief aanbod leert Evides Waterbedrijf schoolkinderen alles over het belang van kraanwater. Kraanwater is een verstandige keuze: het wordt milieuvriendelijk gezuiverd en geleverd – zonder (plastic) verpakking – en is lekker en gezond.

Educatiepakket en gastlessen

Evides biedt een online educatiepakket en geeft gastlessen in de groepen 6, 7 en 8 van de basisscholen in het voorzieningsgebied: Zuid-Holland Zuid, Zeeland en de Brabantse Wal. Jaarlijks vinden er rond de 200 lessen plaats. De gastdocenten zijn Evides-collega's

uit de gehele organisatie, zodat de kinderen uit eerste hand horen wat er komt kijken bij het maken van drinkwater. Elke gastdocent vertelt uit eigen ervaring, van techneut tot adviseur, van monteur tot technoloog.

Bewustzijn

Tijdens de lessen staan drie aspecten van kraanwater centraal: duurzaamheid, gezondheid en toegankelijkheid. De scholieren leren hoe belangrijk het is dat iedereen bewust omgaat met kraanwater. Dat wordt concreet met cijfers en feiten uit de praktijk: hoeveel kraanwater gebruik je gemiddeld per dag en voor welke doeleinden? Hoe kun je makkelijk water – en energie – besparen? Een paar minuten korter douchen bijvoorbeeld, maakt al een groot verschil voor het milieu.

Ook gezondheid komt uitgebreid aan bod: de kinderen tellen hoeveel suikerklontjes er zitten in frisdrank en ze leren dat water helemaal geen suiker en vet bevat. Tot slot komt de wereldwijde waterproblematiek aan de orde. Want het is nog lang niet overal vanzelfsprekend dat er schoon drinkwater uit de kraan komt. Er zijn landen waar kinderen ver moeten lopen om veilig water te halen. In dat kader is er ook altijd aandacht voor de stichting Water for Life, die drinkwatervoorzieningen realiseert in ontwikkelingslanden.

Eigen 'drinkwaterfabriek'

Aan de hand van een presentatie met foto's, filmpjes en vragen geeft de gastdocent een doorkijkje in de drinkwaterzuivering van Evides. Daarna gaan de leerlingen vooral zelf aan de slag met opdrachten en een waterproef. Hierbij maken ze een eigen 'drinkwaterfabriek' met fles, zand en kiezels. Doen en ervaren staan daarbij centraal.

Aan het einde van de les krijgen alle leerlingen een gymtasje mee naar huis, met bidon, een douchecoach die helpt om korter te douchen, en een leskrant. De weken na de gastles kan de leerkracht – met een uitgebreide educatietoolkit – dan nog vervolglussen over drinkwater geven, gekoppeld aan het eigen lesprogramma.

Sport en spel

Ook via (sport)evenementen en met samenwerkingspartners, zoals JOGG-gemeenten (Jongeren op Gezond Gewicht), zet Evides zich in voor duurzaamheid en een gezonde leefstijl. We maken drinken van kraanwater een vanzelfsprekende en eenvoudige keuze, door het leveren van herbruikbare bidons en het realiseren van – tijdelijke en vaste – drinkwatertappunten.

Meer informatie:

Educatie bij Evides: www.evides.nl/drinkwater/educatie
 Stichting Water for Life: www.waterforlife.nl

Het Vewin Jaarverslag 2018 is uit!

Voor de waterkwaliteit van de drinkwaterbronnen was 2018 een belangrijk jaar. Zo gingen de Versnellingsstafels van minister Van Nieuwenhuizen van start, om tot concrete bestuurlijke afspraken te komen voor de verbetering van de waterkwaliteit.

Ook werd de Structuurvisie Ondergrond gepubliceerd, een belangrijk document voor de drinkwatersector, die voor 60% afhankelijk is van grondwater als bron voor drinkwater. Daarnaast werden de hoofdlijnen van de Nationale Omgevingsvisie duidelijk, werd de Europese Drinkwaterrichtlijn onder de loep genomen en tekende Vewin de aanvullende afspraken op het Bestuursakkoord Water mee.

Bij deze editie van de Waterspiegel ontvangt u een flyer met daarin een samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen en mijlpalen van het afgelopen jaar.

In het complete jaarverslag leest u wat de drinkwatersector nog meer bezighield in het afgelopen jaar, en welke inzet en resultaten Vewin realiseerde.

Benieuwd geworden? U leest ons jaarverslag op bit.ly/Vewinjaarverslag2018

Nieuwe editie Handboek Omgevingswet

Het 'Handboek Omgevingswet voor een duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening' is geactualiseerd. Vewin ondersteunt met dit handboek drinkwaterbedrijven en overheden bij de vraag hoe zij in de praktijk kunnen omgaan met de Omgevingswet.

Het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening staat centraal in het handboek. Drinkwaterbedrijven zorgen voor de openbare drinkwatervoorziening in hun distributiegebied. De levering van drinkwater is een publieke taak op grond van de wet. Overheden dragen zorg, op basis van de Drinkwaterwet, de Kaderrichtlijn Water en de Omgevingswet, voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening.

Het handboek is gericht op samenwerken aan de bescherming van de bronnen en infrastructuur voor de drinkwatervoorziening. Het vroegtijdig betrekken van drinkwaterbedrijven door overheden bij grote projecten, aanvragen van vergunningen of het opstellen van maatwerkvoorschriften blijkt in de praktijk goed te werken.

Sinds de eerste uitgave van het handboek eind 2017 is de omgevingswetgeving gewijzigd en aangevuld. Daarom verschijnt nu een geactualiseerde versie van het handboek, inclusief een aanvullende beschrijving van de juridische verplichtingen voor drinkwateractiviteiten zodra de Omgevingswet in werking treedt.

Download het handboek van de website van Vewin: bit.ly/handboekomgevingswet2019

Intrekken van een transportleiding in Haren (2018).

Samen 24/7 beheersbaar

Op basis van het verbeterprogramma 'Excelleren in asset management' bracht Waterbedrijf Groningen de afgelopen jaren verbeteringen aan in het hele asset management proces. De focus lag hierbij op een goede grip op prestaties, risico's en kosten, tegen de achtergrond van 'Samen 24/7 beheersbaar'.

Eind 2018 ontving Waterbedrijf Groningen van Lloyds het certificaat ISO55001:2014. Een mooie prestatie, die bevestigt dat we goed op weg zijn in het 24/7 beheersen van onze prestaties, risico's en kosten.

Reparatiewerk aan de tweede Bergambachtleiding, een van de twee grote transportleidingen die voorgezuiverd rivierwater uit de Afgedamde Maas naar de duinen brengen.

Drieluik verkiezingen: de provincies

Belangrijke rol voor provincies bij drinkwatervoorziening

Terwijl het stof na de uitslagen van de Provinciale Statenverkiezingen nog neerdwarrelt, zijn de drinkwaterbedrijven al bezig met de volgende fase, waarin nauw zal worden samengewerkt met het nieuwe provinciebestuur. Wat is voor de drinkwatersector eigenlijk het belang van de provincie? En wat verwachten ze van de nieuwe colleges? Waterspiegel vroeg het drie directeurs van drinkwaterbedrijven, die vanwege hun geografie en type bronnen allemaal nét even een andere relatie met de provincies hebben.

Guiljo van Nuland, directeur van Brabant Water.

Brabant Water: 'De dingen sámen oplossen'

'Wij hebben een hechte relatie met 'onze' provincie', valt directeur Brabant Water Guiljo van Nuland met de deur in huis; 'Dat is ook niet gek natuurlijk, want de geografische grenzen van Noord-Brabant en ons verzorgingsgebied vallen vrijwel 100% samen. Onze relatie met de provincie heeft eigenlijk drie aspecten. De provincie is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor de kwaliteit van het diepe grondwater. Daarmee is de provincie de beschermer van onze enige bron voor drinkwater: het Brabantse grondwater. Verder reguleert de provincie via de onttrekkingsvergunningen de toegestane hoeveelheden te winnen water. Daarnaast is de provincie onze grootste aandeelhouder.'

Functiescheiding

'Wij werken op deze drie gebieden uiteraard zeer regelmatig samen met de provincie. Daarbij vind ik het een verstandige keuze dat de provincie enige jaren geleden heeft bepaald dat het lid van het college dat de onderwerpen 'kwaliteit' en 'kwantiteit' in portefeuille heeft, niet ook toeziet op de deelneming in Brabant Water. Dit governance-model houdt de verhoudingen zuiver en duidelijk, en werkt in de praktijk goed. Ik ga ervan uit dat het nieuwe college van Gedeputeerde Staten deze functiescheiding aanhoudt.'

Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg

'De taak van de provincie op het gebied van een kwalitatief en kwantitatief goed grondwatersysteem kun je niet los zien van de zorg voor het totale watersysteem. Begin dit jaar hebben de provincie Noord-Brabant en Brabant Water een bestuursovereenkomst ondertekend. Hierin leggen beide partners concreet vast wat ze de

komende vijf jaar gaan doen om het regionale watersysteem gezond te houden. De provincie heeft aangegeven ook met andere partners uit de waterketen, zoals de waterschappen, de landbouw en de industrie, dezelfde soort afspraken te willen gaan maken, in een zogeheten Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg. Wij hopen dat het nieuwe college dit plan voortvarend ter hand gaat nemen. Dit moet wat mij betreft uiteindelijk uitmonden in een Breed Bestuurlijk Watersysteemoverleg.'

Naar een klimaatbestendig watersysteem

'Het doel is om tegen 2040 in Brabant een duurzaam en klimaatbestendig watersysteem te hebben gerealiseerd. Daar is veel tijd en energie voor nodig. In samenhang met de naoorlogse ruilverkaveling is het systeem nu nog grotendeels gericht op het zo snel mogelijk afvoeren van 'overtollig' water. Zoals zoveel gebieden in Nederland heeft Brabant op jaarbasis meer dan voldoende water, maar is de verdeling in de tijd en naar plaats onevenwichtig. Soms is er te veel water, soms te weinig. Wat we de laatste decennia zien, is dat natte en droge perioden elkaar steeds sneller opvolgen. We zullen dus goed moeten gaan nadenken over het langer vasthouden van het water in het gebied, om de droge perioden beter 'aan te kunnen'. Dat betekent dat de totale inrichting van de provincie op de schop zal moeten: meer ruimte voor de rivieren, hermeanderen van beeklopen, klimaatbestendig maken van woonwijken, afkoppelen van regenwater, inrichten van waterretentiegebieden en andere waterbuffers, en ga zo maar door.'

Betrouwbare partner

'De provincie speelt bij zo'n enorme operatie mijns inziens een onmisbare rol. Ik denk dat het provinciebestuur – vanuit een helicopterview boven de partijen – als geen ander een goede belangenafweging kan maken. Door de jaren heen hebben wij de provincie als een uiterst betrouwbare partner leren kennen, die de regionale belangen goed behartigt en problemen slagvaardig aanpakt. Ik kan me dan ook goed vinden in het motto van onze commissaris van de Koning, Wim van de Donk: 'In Brabant lossen wij de dingen sámen op!'

Walter van der Meer, directeur van Oasen.

Oasen: 'Kwaliteit en kwantiteit'

Walter van der Meer, directeur van Oasen: 'De provincie is van ons een belangrijke partner op het gebied van de kwaliteit én kwantiteit van het grondwater waar wij drinkwater van maken. Als beheerder en kwaliteitsbewaker stelt de provincie regels op voor grondwaterbeschermingsgebieden en zorgt ervoor dat die gehandhaafd worden. Ook bronbescherming is een provinciale taak. Onder andere via de afgifte van – en het toezicht op – lozingsvergunningen aan bijvoorbeeld industriële bedrijven. Verder is de provincie het bevoegde gezag voor het afgeven van grondwaterwinningsvergunningen en het reserveren van waterwingebieden voor de drinkwaterbedrijven, zodat er ook in de toekomst voldoende drinkwater uit de kraan kan blijven stromen.'

Onder- en bovengronds

'Ook indirect, via ruimtelijke ordening, is de provincie een partner in de bescherming van onze bronnen voor drinkwater. We zien dat private partijen steeds meer worden ingezet bij natuurbeheer. De functies 'grondwaterbescherming' en 'natuur' gaan goed samen. Wanneer we deze ruimtelijke functies slim combineren, kan Oasen als 'private' partij de rol van natuurbeheerder vervullen en slaan we twee vliegen in één klap. Kortom, we komen de provincie onder- én bovengronds in verschillende hoedanigheden tegen: wetgever, toezichthouder, partner.'

Goede samenwerking

'Wij hebben een goede relatie met de provincies. Ons zwaartepunt ligt nog altijd in Zuid-Holland, waarin het grootste deel van ons verzorgingsgebied valt. Ook het overgrote deel van onze innamepunten en overige infrastructuur bevindt zich daar. In de provincie Utrecht heeft Oasen winningen in Woerden, Lexmond en Vianen. De winning Lexmond en de gemeente Vijfheerenlanden zijn per 1 januari 2019 overgegaan van Zuid-Holland naar Utrecht, waardoor die provincie een steeds belangrijker partner voor ons wordt.'

'In de samenwerking met de provincies zie je goed dat de openbare drinkwatervoorziening in Nederland semi-publiek is georganiseerd. De drinkwaterbedrijven vervullen een belangrijke maatschappelijke taak en dienen net als de provincies het publieke belang. Dat besef maakt dat je er samen altijd wel uitkomt. Het drinkwaterbelang staat goed op het netvlies van de provinciale bestuurders en ambtenaren. Ik merk dat er écht wordt meegedacht.'

Functiecombinaties

'Over het algemeen zie je dat de provincie een goede afweging maakt tussen de belangen van landbouw, industrie, recreatie, natuurbescherming en drinkwaterproductie. Natuurlijk krijgt soms de een wat meer 'zijn zin', en soms de ander, maar in grote lijnen ben ik zeer tevreden over de samenwerking. Een mooi voorbeeld is het samen vinden van functiecombinaties in natuur en drinkwaterproductie, zoals onlangs in de Crezéepolder bij Ridderkerk. Daar hebben we in samenwerking met de provincie voormalige landbouwgrond kunnen teruggeven aan de natuur, met behoud van de waterwinningsfunctie en uitbreiding van de recreatiemogelijkheden.'

Casus GenX

'Een heel ander karakter, maar eenzelfde positief resultaat had onze samenwerking met de provincie in het geval van de GenX-lozingen door Chemours in Dordrecht. Wij kwamen die chemische stof tegen in het oppervlaktewater, waarvan wij via oeverinfiltratie drinkwater maken. De provinciale Omgevingsdienst had een vergunning afgegeven voor deze lozing, waar Chemours zich overigens keurig aan hield. Omdat dit soort stoffen niet in ons drinkwater thuishoren, zouden wij in de toekomst genooddaakt zijn om een dure extra zuiveringsstap in te bouwen in ons productieproces.'

'In nauw overleg met de provincie en de betrokken gemeenten ging Oasen tegen de vergunning in beroep. Dat verloren we, omdat de vergunning op correcte wijze was verleend. In die procedure stonden we formeel tegenover elkaar. Een heel andere positie dus dan die van partner. Dan blijkt maar weer hoe waardevol een goede relatie is.'

'Na onderzoek door het RIVM werd de norm voor de stof vastgesteld en zorgde de provincie er met een ambtshalve wijziging voor dat de lozingsvergunning met een factor 100 verlaagd werd. Na afloop was iedereen blij met het resultaat: de provincie, de gemeenten, Oasen, zelfs Chemours. Door samen op te trekken en met elkaar in gesprek te blijven, hebben we dit op de juiste manier opgelost en dat tekent voor mij de goede relatie met de provincie.'

Wim Drossaert, directeur van Dunea.

Dunea: 'Aan de slag!'

Wim Drossaert, directeur van Dunea: 'Wij hebben als oppervlaktewaterbedrijf en natuurbeheerder op uiteenlopende manieren te maken met verschillende provincies. Ten eerste onze thuisbasis, de provincie Zuid-Holland. Wij dragen daar zorg voor de openbare drinkwatervoorziening voor ongeveer 1,3 miljoen inwoners, met name in Den Haag, Leiden en omgeving. In het kader van de volksgezondheid en de leefbaarheid is het in het belang van het provinciebestuur dat dit vlekkeloos verloopt, dus de samenwerking met hen is zeer nauw.'

Bevoegd gezag

'Daarnaast is de provincie Zuid-Holland als beschermer van het grondwater het bevoegd gezag voor het afgeven van infiltratie- en grondwaterwinningsvergunningen voor het duingebied. Wij pompen namelijk duingrondwater op; een deel is ontstaan door neerslag in de duinen zelf, maar het meeste hebben we zelf naar de duinen

getransporteerd. Wij brengen oppervlaktewater uit de Afgedamde Maas of de Lek naar drie duingebieden, om het daar te infiltreren in de bodem en – na een zuiverende grondpassage van zo'n twee maanden – weer op te pompen voor verdere drinkwaterproductie.'

Overleg

'Daarmee zijn we meteen aangeland bij drie andere provincies waarmee Dunea te maken heeft: Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. Wij nemen Maas- en Rijnwater in dat via Limburg, Brabant en/of Gelderland naar onze inlaten stroomt. Met al deze provinciebesturen hebben wij contacten en overleggen over zaken zoals waterkwaliteit, lozingen en onze infrastructuur, zoals de productielocaties en het leidingnetwerk.'

Samenwerkingspartners

Een bijzondere samenwerking met de provincie Zuid-Holland heeft Dunea bij de oprichting van het door haar geïnitieerde Nationaal Park Hollandse Duinen, waarbij ook Staatsbosbeheer partner is. 'Wij hebben niet voor niets 'duin & water' in onze naam versleuteld: een deel van onze werkzaamheden bestaat uit natuurbeheer in de Zuid-Hollandse duinen. Ik durf wel te stellen dat er zonder Dunea rondom Scheveningen geen grootschalige natuur meer was geweest, dan hadden er overal villa's gestaan. Doordat dit gebied nu de status krijgt van nationaal park, is de natuur – en daarmee de drinkwatervoorziening – extra beschermd.'

Uitbreiden capaciteit

Op niet al te lange termijn moet Dunea de drinkwaterproductie gaan uitbreiden. Drossaert: 'De provincie heeft alleen al in ons leveringsgebied een bouwopgave voor 200.000 inwoners. En die moeten allemaal een drinkwateraansluiting hebben. Wij zitten qua infrastructuur en productiecapaciteit nu al aan ons maximum, dus daarbij zullen wij de hulp van de provincie hard nodig hebben. Naast eventuele uitbreiding van onze infiltratievergunning, onderzoeken wij momenteel de mogelijkheden van een derde bron – dichterbij huis. Daarmee willen we de afhankelijkheid van de rivieren en lange leidingen verkleinen en de robuustheid van drinkwaterlevering versterken.'

Aan de slag!

'Ik hoop dat het nieuwe provinciale college zich blijft inzetten voor de bescherming van onze bronnen en natuurgebieden. Er liggen flinke opgaven – energietransitie, woningbouw, klimaatverandering – en een versnelde aanpak van de bescherming van ons watersysteem is hoog nodig. De provincies spelen bij de ruimtelijke ordening een grote rol bij het toewijzen van functies aan gebieden: wij hopen dat ze in die belangenafweging de drinkwatervoorziening de plek blijven geven die zij verdient. Zeker nu de druk op de beschikbare ruimte onder en boven de grond steeds groter wordt. Wij willen daarbij graag samen optrekken met de provincies en andere partners uit de waterketen. Er moet veel gebeuren, dus ik zou zeggen: 'Aan de slag; wij zijn er klaar voor!''

Het Waterpaspoort van...

Naam: Chris Stoffer

Leeftijd: 44

Functie: Tweede Kamerlid SGP

Aantal glazen kraanwater per dag:

'Zes tot acht.'

Op het gebied van water ben ik trots op:

'Rijkswaterstaat.'

Ik heb iets met water, omdat:

'...ik als civiel ingenieur ruim 19 jaar bij Rijkswaterstaat heb gewerkt, onder meer in het rivierengebied van Oost-Nederland.'

Mijn speerpunt voor het waterbeleid is:

'Niet alleen schoon drinkwater in eigen land, maar ook schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen in ontwikkelingslanden. Ik ben een van de ambassadeurs van het VN-doel voor schoon water en goede sanitatie (SDG 6). Daar probeer ik me hier in de Tweede Kamer voor in te zetten.'

Als ik aan water denk, dan:

'...denk ik onder meer aan de extreme droogte in 2018. De beschikbaarheid van voldoende (drink)water lijkt vanzelfsprekend, maar dat is het niet. We moeten hier met elkaar alert op blijven.'

Achterspiegel

Bestuursovereenkomst nitraat: tijd om de balans op te maken

2018 stond in het teken van verdere uitwerking en uitvoering van de bestuursovereenkomst 'Aanvullende aanpak nitraatuitspoeling uit agrarische bedrijfsvoering in specifieke grondwaterbeschermingsgebieden'. Deze werd in december 2017 tussen het Rijk, IPO, LTO en Vewin gesloten. In alle betrokken provincies zijn regionale uitvoeringsovereenkomsten getekend tussen drinkwaterbedrijf, provincie en de regionale LTO-organisatie. Vervolgens is de werving van boeren voor deelname aan regionale maatregelen gestart.

Betrokken provincies hebben voor 1 april 2019 gerapporteerd over de vraag of de afgesproken aanvullende maatregelen voldoende perspectief bieden op het daadwerkelijk behalen van de doelen. Uiterlijk 30 juni 2019 besluiten de deelnemende partijen of er voldoende voortgang is in de uitvoering. In het 6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn staat dat bij onvoldoende perspectief op het halen van de doelen alsnog verplichte maatregelen worden opgelegd.

Vewin wil dat op basis van feitelijke deelname een realistische inschatting wordt gemaakt van de te verwachten resultaten. Dreigen doelen niet te worden bereikt, dan moet niet worden teruggeschrokken voor extra maatregelen. Vewin pleit daarbij voor stevige regie van de minister van LNV.

